

RE-CITY

PLATAFORMA INTERNACIONAL
PER A LA SOSTENIBILITAT SOCIAL

05/19

RELATORIES COMBATRE LES DESIGUALTATS

“INNOVACIÓ SOCIAL I URBANA PER LLUITAR CONTRA LES DESIGUALTATS”

SESSIÓ AMB **FRANK MOULAERT**
I MARISOL GARCÍA.

DOCUMENT PUBLICAT EN EL PROGRAMA D'ECONOMIA QUE REP EL SUPORT DE:

Obra Social "la Caixa"

Taula de Continguts

1. Introducció.....	3
1.1 Frank Moulaert.....	3
2. Què entenem per innovació social : Una perspectiva històrica	3
3. El Significat Contemporani de la Innovació Social	9
4. Innovació Social i Desenvolupament Territorial: la Cerca de la Convergència	12
4.1 El Desenvolupament d'Àrea Integrada.....	14
4.1.1 <i>Bottom Linked Governance</i>	15
4.1.2 <i>Les macro-transformacions: Les Tensions i la Convergència</i>	16
4.2.3 <i>Característiques del desenvolupament de les àrees integrades: tensions, convergència i accions.</i>	18
4.1.4 <i>Propostes per una innovació eficaç en el Desenvolupament d'Àrees Integrades</i>	21
5. La innovació social i l'impacte social	23
5.1 La dimensió psicològica de la política: Democràcia i dignitat	23
5.2 La innovació i la Creativitat.....	24
6. La Innovació Social i Urbana per lluitar contra les Desigualtats.....	25
6.1 Moviments socials i Institucions	27
6.2 L'Espai Domèstic-familiar.....	28
6.3 El Comunitarisme.....	28
7. Evolució del caràcter social de la Innovació Social.....	29
7.1 Ha perdut la innovació social el seu caràcter social?.....	29
7.1.1 <i>La innovació tecnològica</i>	30
7.1.2 <i>La Innovació Social i l'Eficàcia Social</i>	32
7.1.3 <i>La multifocalitat</i>	34
7.2 Crítiques de la teoria de la Innovació i el desenvolupament.....	36
7.3 Reconnectar la innovació amb les seves arrels socials.....	38
7.3.1 <i>Què significa aquesta reconexió per la governança i per la pràctica?</i>	39
7.4 Mitjans de Comunicació i Innovació Social.....	40
7.5 Inspiracions de l'obra de Frank Moulaert.....	41
8. Conclusions	43
9. Bibliografia	43

Aquesta síntesi s'ha realitzat a partir de les intervencions del Professor Frank Moulaert en el projecte “Combatre les desigualtats: el gran repte global” que van consistir en una conferència pública, en un seminari amb participants del món acadèmic de Catalunya i amb un dinar que reunia a personalitats diverses del món econòmic, social, polític i empresarial de Catalunya dins del format “Explorant els límits del consens”. El conjunt d’activitats es van celebrar a Barcelona al Palau Macaya el 7 de febrer de 2018. L'ordre del contingut és temàtic i no representa l'ordre en el qual va ser expressat pel professor Moulaert.

RESUM EXECUTIU:

A través de la seva experiència acadèmica i professional, Frank Moulaert presenta una via alternativa per combatre les desigualtats socials centrada en la col·laboració a tres bandes de les empreses, els governs i els actors locals. Per a Moulaert, és essencial entendre el concepte de la innovació social al llarg de la història. Segons Moulaert, podem definir innovació social com les noves idees, models i serveis que tenen la virtut de satisfer noves necessitats socials i del benestar a partir de noves relacions entre els actors involucrats des d'una cultura col·laborativa, per poder lluitar contra els problemes d'integració i desigualtat en les nostres societats. Moulaert considera que cal promoure la idea de “*bottom-linked governance*” per un millor desenvolupament social. A través dels seus projectes i estudis relacionats amb el *desenvolupament d'àrees integrades*, Moulaert ens proposa una nova manera, amb molt èmfasis local, per poder combatre les desigualtats.

1. Introducció

1.1 Frank Moulaert

Frank Moulaert (Bruges, 1951) és professor de la Universitat Catòlica de Lovaina i és un gran referent a escala mundial en el camp de “*La Innovació social al món urbà*” com a eina per combatre les desigualtats. Moulaert defensa que cal tornar als valors socials i al diàleg per reduir les desigualtats socials. Una de les grans contribucions de Moulaert és la seva perspectiva sobre la innovació, especialment en les dimensions social i territorial. Aquestes dues dimensions engloben subtemes molt variats: des de la racionalitat econòmica fins a les relacions de poder. Moulaert ha plasmat les seves investigacions en una sèrie de publicacions que daten des de 2002 fins a 2017, ha escrit 8 llibres sobre la innovació social i un gran nombre d’articles sobre el tema. Recentment va publicar un article a la Comissió Europea sobre la capacitat de la innovació social per les transformacions i per la recerca¹. Una de les grans contribucions dels estudis de Moulaert és en el component social de la innovació a través de recerca en l’elaboració de nous models de desenvolupament territorial que prioritzin les necessitats humanes i formes d’inclusió i que posin èmfasi al paper de la societat civil i la seva capacitat de desenvolupar, juntament amb actors públics, una governança innovadora. Moulaert ha dissenyat un model de “*Desenvolupament d’Àrees integrades*” que ofereix un punt de vista multidimensional en la innovació i que es desenvolupa al llarg d’aquest document.

2. Què entenem per innovació social : Una perspectiva històrica

Podem entendre innovació social com les noves idees, models i serveis que tenen la virtut de satisfer noves necessitats socials i del benestar a partir de noves relacions entre els actors involucrats des d’una cultura col·laborativa². En altres paraules, la creació de nous mètodes per combatre problemes com la sostenibilitat ambiental, la pobresa i l’exclusió social mitjançant l’establiment d’un vincle entre l’estat, les empreses i les comunitats. El procés d’innovació social motiva als individus a actuar amb valors de cooperació, confiança i reciprocitat, creant una nova cultura col·laborativa. A diferència de la

---

¹https://ec.europa.eu/research/socialsciences/pdf/policy_reviews/social_innovation_trigger_for_transformations.pdf

² Robin Murray, Julie Caulier-Grice y Geoff Mulgan. *The Open Book of Social Innovation*. The Young Foundation & Nesta, London, 2010.

innovació tecnològica, que busca l'obtenció de beneficis i competitivitat, la innovació social té com a objectiu satisfer les demandes dels individus per millorar-ne el nivell de benestar. Des del punt de vista de Moulaert, la innovació social es refereix al procés que genera la provisió de recursos i contribueix al desenvolupament de confiança i suport a poblacions marginades i a les transformacions de les relacions de poder que produeixen exclusió social.

Aquest apartat proporciona un breu anàlisi històric de la innovació social, connectant els seus orígens històrics amb els diferents significats que s'han anat adaptant en diferents àmbits (polític, filosòfic, social...). Per entendre les transformacions de significat d'“*Innovació social*” cal observar que a finals del segle 20, fins als anys 80, la innovació s'ha entès, generalment, com a sinònim d'innovació tecnològica. L'èmfasi posat sobre la innovació tecnològica ha amagat més de dos segles d'història d'innovació social que va començar a principis del segle XVII. Com a conseqüència, les dimensions sociopolítiques i humanes de la innovació social s'han quedat enrere en benefici de les tecnologies i les empreses, que s'han convertit en els principals motors d'innovació avui en dia. Aprendre sobre l'evolució històrica de la innovació social és essencial per entendre que el terme “innovació” no sempre ha tingut el mateix significat i que avui en dia encara juga diversos papers a la nostra societat.

2.1 Orígens de la innovació social (Segles XV-XVIII)

Observant la història podem entendre que la importància que aquesta té en el desenvolupament i significat del terme “innovació social” i com ha anat evolucionant depenent del context històric i geogràfic dels diferents grups de la societat (religió, política, filosofia...). Per determinar l'origen de la innovació social Moulaert fa referència a Godin³, que defensa que els primers exemples d'innovació social es poden veure en texts religiosos del segle XV. Les primeres perspectives d'innovació sorgeixen al llarg dels segles XVI, XVII i XVIII però el terme no es va encunyar fins al segle XIX, gairebé un segle abans de la «innovació tecnològica». Durant l'època de Cromwell (s.XVI) i la Revolució Francesa podem trobar diferents referències d'innovació social en lectures

---

³ Godin Benoît, Social Innovation: Utopias of Innovation from c.1830 to the Present, Project on the Intellectual History of Innovation. Working Paper No. 11. 2012
http://www.csiic.ca/PDF/SocialInnovation_2012.pdf

religioses, a les ciències polítiques, diaris, mitjans de comunicació... La majoria d'aquestes referències, sobre dinàmiques socials.

Un clar exemple és el canvi de religions com *innovació social i heretgia*. Si un catòlic es convertia en protestant podia ser considerat com heretge i un innovador social així com un infidel; se'l categoritzava com a un creient que havia abandonat la seva religió d'origen. Un segon exemple, dins l'esfera política, és el primer protagonista de la democràcia o els primers defensors de les polítiques parlamentàries després de llargs períodes governats per monarquies. La gent "*contra el sistema*", es podien considerar com als innovadors socials d'aquell temps.

Fins a finals del segle XIX, la innovació era més o menys sinònim de la innovació social com l'entendem avui en dia, majoritàriament relacionada amb canvi radical (revolució) o renovació del passat. Cal dir que les connotacions del terme "*innovador social*" també varien geogràficament. Per exemple, a l'Anglaterra del segle XVIII, el terme "*innovador social*" tenia un significat negatiu: es considerava una cosa revolucionària, interessos que farien que la societat fes un gir total. En canvi a França, que era molt més oberta a altres pensaments, es veia la innovació social com un terme positiu: la necessitat de canviar la societat (educació, emancipació cultural, etc.). La innovació, en aquell temps, s'associava amb revolució, transformació social, i no tecnològica, la qual només va començar als anys 30.

Cap al segle XIX i principis del segle XX, quan es parlava d'innovació social es mirava bàsicament a les micro-transformacions. Si es miren les guildes dels primers períodes, aquestes transformacions són un exemple d'una primera innovació social: iniciatives de *networking* entre les masses per ajudar-se, influències polítiques que tenien coses a comunicar als ajuntaments, etc. Més tard, al segle XIX, sorgeixen les cooperatives, les organitzacions sociopolítiques, l'auge dels sindicats, etc.

Es poden distingir dues etapes diferents en el període modern respecte a l'evolució de la innovació social cap al 1920. El primer fa referència a la consolidació de l'economia social, que havia anat creixent de manera diferent durant el segle XIX i que va acabar sent reconeguda com un gran avenç per les societats modernes. Va tenir les seves microformes amb les cooperatives, bancs, associacions de consumidors, associacions d'assegurances mèdiques, etc. També es va expressar en el món intel·lectual, economies que contribuïen a

crear una ideologia, a desenvolupar una economia política de cooperació econòmica. Hi va haver el desenvolupament d'instruments legals, la creació d'un sistema institucional que podria aguantar les economies cooperatives, les economies d'associació, etc. Gran part d'aquestes innovacions encara es mantenen avui en dia, però amb certes transformacions: s'han orientat més cap a una visió de mercat, ajustades cap amb la llei competitiva, perdent el seu caràcter social original.

La segona gran etapa de la modernitat és la construcció de l'estat del benestar. Es divideix entre quatre subperíodes mirant les transformacions socials, reformes socials i la innovació microsocial. Aquesta distinció vol evitar que es confongui la innovació social amb qualsevol forma de canvi, ja que existeix molta més especificitat en la terminologia. El primer moviment en el *no monetari* estat del benestar, és el de l'emancipació social. Per exemple, els moviments emancipadors dels estudiants i treballadors durant els anys 60, com el primer episodi del feminisme. Per tant, la transformació social es podria etiquetar com moviments antipatriòtics i antisistema. Pel que fa a les reformes socials, es tractava de canviar les lleis i el reconeixement dels drets culturals que van junts amb l'evolució. Per exemple, l'evolució dels estats regionals van donar suport als drets culturals dels ciutadans. L'economia democràtica es va heretar de les primeres etapes de la consolidació de l'economia social. A nivell microsocial, es parla de la participació, de l'autogovern, etc. Els ateneus, per exemple, van ser molt actius pel que fa a l'educació popular.

2.2 Teorització d'Innovació social a principis de segle XX.

Cap a finals del segle XIX, "la innovació social" encara no s'havia teoritzat. Moulaert torna a referir-se a Godin per argumentar que *la teoria innovadora* va començar a créixer entre el camp dels acadèmics cap al 1950, i més endavant entre els polítics, tot i que fins aquell moment havia perdut contacte amb la història del pensament i la pràctica de la innovació. Anteriorment, el significat original d'innovació de caràcter més social, polític i cultural i, a poc a poc, va començar a associar-se amb la tecnologia. La ideologia i la pràctica de la Modernitat creia que la tecnologia podria resoldre qualsevol problema de la humanitat (trànsit, construcció, telèfon, etc.). Segons Moulaert, el que això va fer, però, va ser contribuir a la ignorància del significat social de la innovació. La taula 1 resumeix les idees generals dels significats més importants d'innovació social en pensament i pràctica en el món occidental des de finals de l'edat mitjana fins a la història més recent. Aquests

significats són importants de recordar quan es parla del significat contemporani d'innovació social, que es tracta en el següent apartat.

Taula1: Evolució dels significats de la innovació social al llarg de la història

Period/time Stress on nature of SI	Social transformation	Social reform	Micro-social innovation
Antecedents 15th- 16th-17th-18th century	... revolutionary innovator	Innovation as Heresy ...?	Guilds - Cooperations
19th century	Socialist revolutions targeting capitalism – Rather pejorative meaning but evolving towards taking care of the social	Especially in the French tradition: more positive ... Socialism is only one of the meanings of SI Religious innovation and ethical renewal	Cooperatives Socio-political organisations Social Innovator William Sargant in 1858
End 19th-20th century: two stages in modernity			
1. Consolidation of social economy	Workers and intellectual struggle culminating in rise of mixed economy	Legal and administrative system for social + cooperative economy	Organisation and governance of social and cooperative enterprises
2. Building of the welfare state	From capitalism to welfare capitalism	Labour and social laws	
2.1. Social and cultural emancipation (as of 1960s)	Anti-patriarchial and authoritarian movements	Cultural rights; Changes in educational system; Economic democracy	New models of participation and self-governance
2.2. The new urban question (as of 1970)	"Les régions et villes qui perdent" – Protest movements- Neighbourhood committees and urban movements	Increasing importance of urban policy instruments (Poverty Programme, Urban, other sections of	Neighbourhood planning by civil society actors, neighbourhood committees, new urban initiatives, IAD
2.3. Social and solidarity economy (SSE)	Two new waves of economic precarisation leading to union protests and new social economic movements	New laws and regulations establishing the SSE – Neoliberalism versus new grassroots economies – strong ideological conflicts	New governance models for SSE, networking and association building

<p>2.3. Socio-ecological movements</p>	<p>Identity seeking and community building beyond the (market) economic Rediscovery of the political (equity for all) Bottom-linked governance (Spanish big cities)</p>	<p>New urban and rural commons, LEDs, reinventing public space, generalising social protection</p>	<p>New urban commons, small scale agriculture and local development experiments, 'new' villages, post-foundational initiatives</p>
--	---	--	--

Sources: Godin, 2012; Moulaert and Nussbaumer, 2008; Moulaert and Mehmood, 2017a

Aquesta concentració exagerada a la innovació tecnològica, també ha despertat interès sobre el caràcter social de la innovació organitzacional i d'innovació social en economia i desenvolupament.

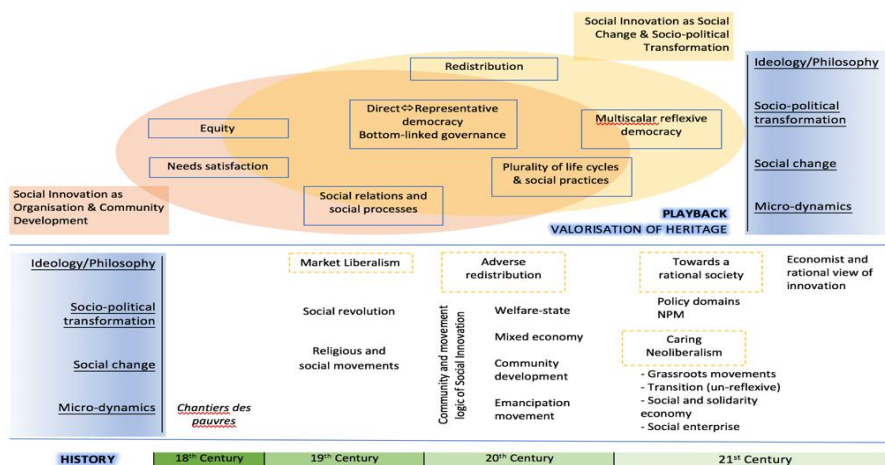
2.3 Anys 60 i 70: el renaixement de la innovació social com a estratègia innovadora.

A partir dels anys 60 i 70, hi va haver un desenvolupament molt important de les experiències, de l'administració, dels models participatius, etc. És interessant veure quins instruments es van desenvolupar durant aquella època i que encara es fan servir avui en dia. Més endavant va tenir lloc la creació de l'estat del benestar i es comença a parlar sobre com la nova qüestió urbana ha sigut adreçada. Pel que fa als anys 70, Moulaert explica que es van fer evidents noves formes de crisi i, per tant, calia veure com s'havia de tractar amb les conseqüències de la reestructuració industrial. Hi havia una mirada més detallada dels problemes. Va ser un període de la primera onada de moviments urbans del temps contemporani (moviments sobre l'habitatge, diferents tipus d'ocupació, problemes d'espai públic, etc.). A nivell micro, hi ha el problema de la innovació miro-social, que s'expressa a través d'actors de la societat civil. Comunitats d'arquitectes alternatius organitzant diferents projectes d'habitatge social, habitatge col·lectiu, etc. Existeixen moltes crítiques sobre el desenvolupament immobiliari, com podria ser substituït per programes més orientats a la societat.⁴

Des dels anys 90, les xarxes van començar a ser molt actives pel que fa a la innovació social. Té lloc una nova onada d'economia social i solidària, una reacció immediata de la crisi de 2008: quan els problemes d'austeritat van esdevenir molt clars, els nivells de desigualtat van arribar a un màxim per les famílies, barris, ciutats, regions i dels estats. Va créixer una nova onada de solidaritat econòmica i va sorgir tot un moviment comunitari en àrees variades: seguretat, problemes d'allotjament, etc. Avui en dia també hi ha problemes relacionats amb els denominats nous espais urbans comuns, (experiments a petita escala de desenvolupament local i agrícola), però que també es troben fora de les ciutats; noves àrees urbanes. Hi ha una tendència a oblidar l'entorn rural, on s'estan duent a terme experiments d'innovació social molt interessants. Molts d'aquests moviments socials ja existien, però van haver de canviar els seus objectius i centrar-se en altres temes, reciclant-se i adaptant-se.⁵

3. El Significat Contemporani de la Innovació Social

Gràfic 2 : Conceptes Clau de la Innovació Social: des de lliçons històriques a una síntesi contemporània

Font: Moualert, F. MacCallum, D., Mehmood, A. and Leubolt, B. (eds.) [Social Innovation as a Trigger for Transformations](#). European Commission, 2017.

El gràfic 2, presenta les interpretacions contemporànies de la “innovació social” i ressalta la importància de no aïllar la història de la innovació dels segles passats. El diagrama presenta a les parts inferiors la història del pensament i pràctica de la innovació social des

⁵ Moualert, F. MacCallum, D., Mehmood, A. and Leubolt, B. (eds.) [Social Innovation as a Trigger for Transformations](#). European Commission, 2017

del segle XVIII i a la part superior, les onades de missatges de la història en un enfocament integrat de recerca sobre Innovació Social. El principal objectiu del diagrama és presentar com connectar les diferents dimensions d'Innovació Social en els estudis sobre Innovació Social.

Aquestes interpretacions proveeixen una visió molt polaritzada del concepte: Per una banda, existeix una aproximació corporativa social i pragmàtica, que es centra només en la creació de llocs de treball per la gent que no en té, sense cap mena d'ambició política. Per l'altra banda, hi ha aproximacions territorials i socials; aproximacions més transformatives, que defensen que la innovació social hauria de conduir a les societats cap a un sistema més just, defensant l'estat del benestar per tothom, especialment avui en dia, quan l'increment de les desigualtats és més significatiu. Si es miren les estadístiques fiscals, es pot veure com moltes despeses estan fundades a través de mesures fiscals (deduccions per la despesa de béns de luxe, cotxes, etc.). Fent una anàlisi transversal dels diferents sistemes de despesa pública i sistemes fiscals a Europa, resulta que amb els diners que es podrien estalviar si totes aquestes mesures s'abolissin, es podria pagar habitatge social i pel dèficit del sistema públic de l'estat del benestar.

El gràfic 2 també representa l'evolució del significat d'innovació des d'un punt de vista social, polític i religiós cap a un punt de vista tecnològic. Els primers models d'innovació, els models de difusió, no parlen sobre les necessitats de l'organització innovadora.

Al segle XX tenim diferents significats de la innovació social. Des de la perspectiva del canvi social, es pot parlar de l'augment i el canvi de l'economia dels serveis del que *Grigory Gershuni* defineix com a innovació social, un canvi positiu que feia la vida més fàcil externalitzant els serveis domèstics, noves tecnologies pel servei domèstic, serveis socials, etc. Tot i que aquest és un exemple d'innovació social, Moualert ho considera com un canvi social, o una transformació de l'economia. En groc es veuen representades diferents ideologies que han marcat un punt de vista més inclusiu, progressiu i social: el liberalisme, la redistribució i el creixement del pensament racional. A la part de dalt, es pot interpretar qualsevol experiència de la innovació social. Per exemple, una iniciativa del barri intentant connectar els diferents significats d'innovació social que han existit. Entendre tots els diferents significats atribuïts a la innovació social

durant la història ajuda a reconèixer i reconstruir les seves múltiples dimensions i a fer la distinció entre les microiniciatives, *scalar dynamics*, el significat sociopolític, etc.

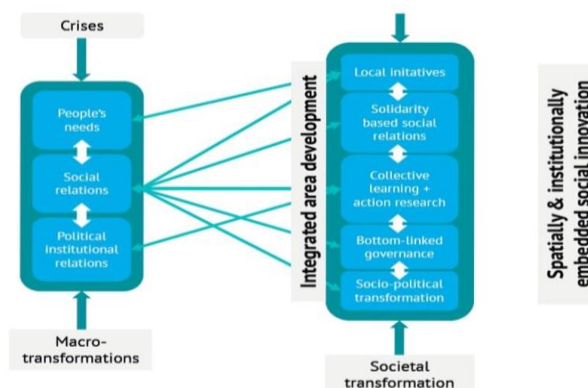
Avui en dia veiem la innovació social com una espècie d'híbrid; una combinació d'un pragmatisme per a la creació de treball per a la gent que no treballa i una transformació social-política que mobilitza els recursos, la gent, els actius, les imatges, els imaginaris d'un món nou. Tot això junt, és el que l'anàlisi territorial mostra clarament: el territori és allò que la gent reconeix (l'àrea, el barri, la regió, el poble on vius...), reconèixer a la gent que hi viu, qui fa què, quins són els problemes d'habitatge, si hi ha un dèficit polític, si la democràcia no va prou bé, etc. Els barris i els pobles més petits, són realment els llocs on els moviments socials es poden identificar més fàcilment perquè a la gent els hi agrada el lloc.

De tot això es desprenen una sèrie de preguntes: ens trobem en un context d'innovació social com el desenvolupament comunitari? Ens interessa oferir la igualtat entre les veïns dins un barri? Millorar les relacions de solidaritat a escala local? Ens estem quedant massa en l'aspecte local de solucionar un problema pràctic? O si estem massa orientats en una transformació social política, ens hauríem de concentrar en una transformació més estratègica? Faci el que es faci, en el món de la innovació social s'ha de tenir l'atenció dividida entre aquests dos extrems, que s'han de combinar: una perspectiva eficient i pragmàtica i, al mateix temps, també s'ha de formar part d'un moviment més gran que pugui fer pressió per a una major protecció dels drets socials i a la vegada també intentant fer pressió per intentar guanyar terreny al lliure mercat, que és el que actualment està posant més dificultats a les societats actuals.

4. Innovació Social i Desenvolupament Territorial: la Cerca de la Convergència⁶

Moulaert ha dedicat, al llarg de la seva carrera, particular atenció a la innovació social local i regional. Especialment a Amèrica del Nord i Amèrica Llatina, els barris urbans han estat focus de desenvolupament territorial basat en la innovació social. Això es deu a diferents explicacions. En primer lloc, hi ha un declivi en el nombre i en la reestructuració de barris urbans i, a causa de la concentració espacial, els agents responsables d'aquest declivi són més fàcils d'identificar. Al mateix temps, la densitat territorial és clau per revelar alternatives. L'ambigüitat d'aquests territoris locals obren les portes a desenvolupament social tal com el coneixem en la literatura. Per una banda, aquests territoris es caracteritzen per passats de “desintegració”: limitats en termes de dinàmiques econòmiques prosperes, fragmentació del capital social local, falta de qualitat de sistemes polítics, etc. Aquestes àrees, segons Moulaert i Leontidou⁷ s'anomenen àrees desintegrades. Per altra banda, aquestes regions han estat testimonis de poblacions dinàmiques i onades migratòries creatives que han jugat un paper clau en revalorar objectius socials institucionals, artístics i professionals del passat. La filosofia del desenvolupament d'àrees integrades es basa en satisfer les necessitats necessàries de manera que reflecteixi l'alineació i privació del passat però amb aspiracions d'un nou futur.⁸

Gràfic 3: Factors espacials i institucionals integrats a la innovació social

Font: Frank Moulaert, Sessió 5, Fundació Catalunya Europa

⁶Maccallum, Diana, et al. *Social Innovation and Territorial Development*. Ashgate, 2009. http://www.applis.univ-tours.fr/scd/EPU_DA/2009ebook_McCallumetal2009_Social_Innovation%20and%20territorial%20development_Ashgate.pdf

⁷Moulaert, F. and Leontidou, L. (1995), 'Localités désintégrées et stratégies de lutte contre la pauvreté', *Espaces et Sociétés* 78, 35–53.

⁸Maccallum, Diana, et al. *Social Innovation and Territorial Development*. Ashgate, 2009.

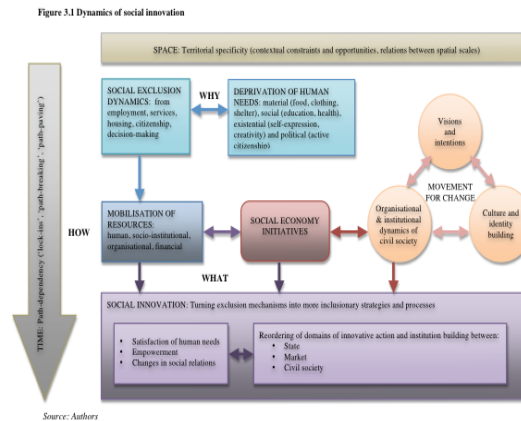
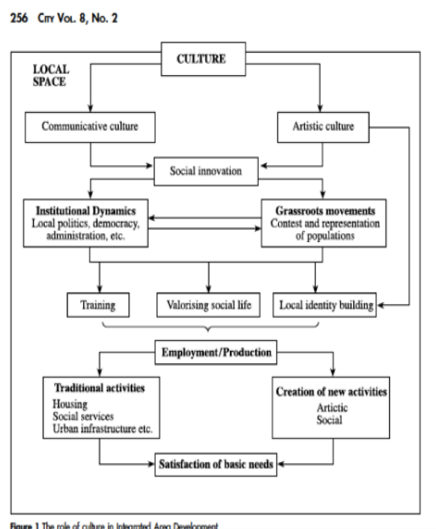

El gràfic 3 mostra els diferents mecanismes de crisi, d'exclusió social i de desigualtat que han accentuat les necessitats de la gent als barris: els ciutadans, els migrants, les famílies amb un perfil de qualificació baix, etc. Moulaert no se centra en fer una anàlisi sobre l'exclusió social o sobre la desigualtat social sinó en la importància de satisfer les necessitats de les persones, de la reconstrucció de les relacions socials que es necessiten per construir aquestes necessitats i de l'impacte d'aquesta en les noves relacions polítiques de les institucions, que actualment s'estan transformant sota l'impacte de la crisi. Moulaert considera que hem sigut testimonis d'una crisi econòmica i que encara hi ha una crisi del crèdit sobre els nostres caps. Una de les estratègies utilitzades per tractar la crisi va ser la política d'austeritat, de la que hi ha hagut moltes crítiques des dels Estats Units sobre com les macroeconomies europees se n'han ocupat. En definitiva parla sobre alguns temes que són importants per explicar com la innovació social podria funcionar.

La part dreta del gràfic 3 representa les transformacions macroeconòmiques i socials que han estimulat noves iniciatives locals, noves relacions socials basades en la solidaritat (noves xarxes, associacions, organitzacions caritatives que comencen a col·laborar amb les associacions dels barris, noves iniciatives d'aprenentatge col·lectiu entre sindicats, cambres de comerç i noves organitzacions civils), tot tractant qüestions sobre com podem desenvolupar una estratègia pels barris perquè les necessitats dels ciutadans i les dels grups socials dels barris puguin ser adreçats.

4.1 El Desenvolupament d'Àrea Integrada

Gràfic 4: Paper de la Cultura en el desenvolupament d'àrees integrades / model ALMOLIN

Font: Moulaert, Frank. *Can Neighbourhoods Save the City?: Community Development and Social Innovation*. Routledge, 2013.

El desenvolupament d'àrea integrada és un model territorial de la innovació social que fa servir tres dimensions principals: relacions socials, governança i poder i transformacions sociopolítiques. És una definició que no s'ha extret dels llibres, simplement es va desenvolupar parlant amb la gent, amb els barris i els comitès de diferents localitats. Els gràfics superiors mostren dues aplicacions de les bases de l'àrea integrada. El primer està relacionat amb la cultura: el paper de la cultura popular i la cultura artística en les relacions socials del barri i com aquesta perspectiva ens ajuda a millorar les capacitats comunicatives de les persones: com podem ajudar a les persones que no estan acostumades a parlar o a desenvolupar un argument verbal? Potser es pot dibuixar o potser es pot fer una obra de teatre.

La part de la dreta del gràfic 4 és un esquema utilitzat per organitzar un programa social amb el nom d'ALMOLIN (**A**lternative **M**odel of **L**ocal **I**nnovation) de l'any 2005⁹. Aquest gràfic presenta la interacció entre les dinàmiques d'exclusió social i la privació de necessitats humanes, que són encarades a través de dinàmiques d'innovació social. Aquestes dinàmiques inclouen reaccions a la privació i exclusió, a través de l'organització

⁹ Moulaert, Frank. *Can Neighbourhoods Save the City?: Community Development and Social Innovation*. Routledge, 2013.

al voltant de visions compartides de canvi, generalment en forma de moviments socials a la recerca d'una nova identitat (cultura, etc.). Hi ha diferents representacions comunicatives com obres de teatre, pel·lícules, etc. que poden provocar noves pràctiques democràtiques per a noves iniciatives relacionades en barris sobre innovació social. També la importància de la formació, dels artistes i dels líders i de les persones que tenen un gran paper a la comunitat. Moltes de les persones que tenen problemes econòmics, tenen un sentiment de no voler res, però en canvi, quan s'involucren en aquests tipus de projectes artístics poden tenir una veu, coses a dir i de sobte descobreixen que tenen potencial, i algunes d'elles acaben convertint-se en artistes de veritat, descobrint una nova identitat.

4.1.1 Bottom Linked Governance

Moulaert considera que en comptes de posar èmfasi en “bottom-up governance” ens hauríem de centrar en la “*bottom-linked governance*” com a model d'innovació social a seguir, que es refereix a la relació d'aprenentatge mutu entre els governs locals i la innovació social.¹⁰ En altres paraules, són les maneres com la societat civil pot ser reconstruïda segons models més eficaços d'organització i com les autoritats locals poden esdevenir més democràtiques aprenent dels estils i models de governabilitat de les organitzacions socials. Avui en dia, disposem de molta literatura sobre com la “*bottom-linked governance*” es pot organitzar. Construir una *bottom-linked governance*, en una constant interacció entre socis polítics i econòmics, és una manera d'aconseguir una petita però definida transformació, en què la veu dels diferents grups de la societat és molt més escoltada.

Segons Moulaert, la “*bottom-linked governance*” és una tercera via per explotar la complementaritat entre eficàcia i solidaritat: una oportunitat per fer que la participació ciutadana creixi pels nous ajustaments i la governança institucional de l'administració pública. Les organitzacions socials i iniciatives socials tenen un lloc més important avui en dia en tots els sectors (habitatge, seguretat alimentària, jardineria, cuida dels infants, cursos d'educació de llengües per refugiats polítics, etc.), posades en pràctica per tota

---

¹⁰ Moulaert, F. MacCallum, D., Mehmood, A. and Leubolt, B. (eds.) [Social Innovation as a Trigger for Transformations](#). European Commission, 2017.

mena d'actors (actors que tenen relació amb l'estat, iniciatives privades, organitzacions benèfiques, etc.) un cop aquestes iniciatives s'organitzen de manera col·laborativa, solidària i amb respecte.

Moltes agències estatals que treballen amb el desenvolupament urbà han decidit canviar la manera de comunicar-se amb els ciutadans per esdevenir més aviat un fòrum que un servei. S'ha deixat enrere un model on les autoritats locals presentaven un projecte que després es presentaria en una reunió pública, aprovada o no amb algunes modificacions. En comptes d'això, s'han introduït procediments en què la població, els ciutadans, tenen una veu clara en cada etapa del desenvolupament dels projectes. Les idees dels ciutadans es posen en pràctica en el disseny. Un exemple és el cas de Bèlgica, on durant els últims 10 anys hi ha hagut una col·laboració molt més estreta entre investigadors socials, treballadors socials i científics, polítics conscienciats localment i dissenyadors, que interactuen per desenvolupar projectes iniciats pels ciutadans. És cert que a vegades aquest enfocament de construcció social pot semblar molt innocent: no hi ha molts recursos per aquest tipus de projectes, perquè la major part dels diners s'utilitzen amb altres finalitats: els recursos no es destinen als barris, es destinen a nous serveis o a nous espais públics. Però actualment hi ha més atenció centrada a la proximitat entre serveis: com per exemple, una iniciativa posada en pràctica on es construïen residències d'avis al costat d'escoles, perquè la gent gran pogués cuidar els més petits.

4.1.2 Les macro-transformacions: Les Tensions i la Convergència

Gràfic 5: Macro-transformacions, tensions i convergència

Macro-economic system	Tensions	Convergence
Monetary system	Cyclical instability	Regulatory issues
Stock market	Volatility – Discordance between intrinsic corporate value and stock market value	Regulatory issues
(Global) market	Local vs. Global Economy	Turning back part of free market protecting local identity (services in education and culture, short chain, place making and preservation)
Fiscal system	Growing Y and W inequality	Working towards an integrated European fiscal system Treat all forms of income equally Close fiscal escape routes Lower taxes on low incomes, increase on high

Font: Moualert, Frank, Desigualtats Sessió 5, Fundació Catalunya Europa

La taula 5 mostra la relació entre la innovació social i el desenvolupament econòmic senyalant l'impacte que aquest ha tingut en la societat. Moulaert analitza algunes de les macrotensions i explica com es pot arribar a un cert nivell de convergència. L'autor es concentra en el desenvolupament de l'economia local. La majoria de la gent és conscient que es necessita una millor regulació dels mercats de valors perquè l'economia real funcioni d'una manera més sostenible des del punt de vista econòmic, social i ecològic. Ara bé, Moulaert decideix no concentrar-se en la liberalització dels mercats. No s'oposa al mercat lliure, però considera que hem anat massa lluny en la globalització de la liberalització dels mercats que, per la seva pròpia natura, haurien de ser locals. És a dir, que les cadenes alimentàries curtes, les activitats culturals, l'educació, les activitats econòmiques estan relacionades amb les identitats locals. No es pot destruir les identitats locals de la gent, perquè senzillament es destrueix el sentit de ser per a moltes persones. Per tant, s'ha de trobar un nou equilibri entre la competició del mercat lliure, que pot existir per cotxes i alta tecnologia, i els productes locals. Cal remetre'ns especialment al camp d'allò que està produït localment, que està connectat amb la terra, la cultura local i les dinàmiques locals.

Un altre macrosistema essencial a l'espectre polític i ideològic és el sistema fiscal, ja que les desigualtats no paren de créixer. Moulaert menciona l'obra de Piketty per explicar la causa d'aquest increment de les desigualtats. Considera que fins i tot els polítics locals, que juguen un paper als parlaments, poden tenir una veu a l'hora de treballar cap a un sistema fiscal europeu integrat. Segons Moulaert, seria molt millor com entorn d'inversió i progrés econòmic que estiguéssim treballant en un sistema europeu integrat on tota forma d'ingrés sigui tractat de la mateixa manera i on acabéssim amb les regles d'escapatòria. Tot i això, seria molt millor que els paradisos fiscals fossin eliminats dels canals financers i que fossin només destinacions turístiques. Abaixar els impostos per als ingressos més baixos, elevar-los pels que tenen ingressos més elevats. Moulaert no defensa l'augment substancial dels impostos sinó que defensa una redistribució de la càrrega fiscal, i probablement un augment dels pressupostos públics, que augmentats en un 2 o un 3% serien suficients per finançar tot allò que considerem que és raonable fer en els barris des d'un punt de vista innovador econòmic i social.

Per conseqüència, diu Moulaert, les polítiques de seguretat no haurien de ser garantides per la policia i els agents de seguretat, ja que serien garantides gràcies a una millor

convivència i respecte entre diferents grups socials. Doncs aquest 2 o 3% de la base fiscal podria redirigir-se a desenvolupar els barris i millorar la situació social de la gent que no té ingressos, que no té un sostre, no té una vida digna.

Del nivell macro, Moulaert passa a analitzar el nivell dels barris. Durant la seva carrera, s'ha centrat en barris que han hagut d'afrontar un reciclatge econòmic i una transformació demogràfica important en relació amb grups socials generalment marginats com la immigració o la gent gran. Hi ha qui creu que tenir molta gent gran en un barri és una càrrega, Moulaert no creu que sigui així, ho veu com un avantatge. La gent gran té molta experiència i moltes capacitats i coneixements per tractar amb els problemes, diu.

4.2.3 Característiques del desenvolupament de les àrees integrades: tensions, convergència i accions.

Taula 6: Característiques del desenvolupament de les àrees integrades - part 1

Integrated Area Development: features	Tensions	Convergence	Specific actions
Citizens and Actors	Between active and non-active Between cultures	Education and training Multi-culturality	Extend role of Ateneos Museums and artistic centers Multi-crafts development
Social relations	Associations vs. Business networks Civil society vs. State networks	Integrating the social economy	Subcontracting Specific activities (place making) Discussion and planning forums Upscaling (of local associations)
Empowerment/ citizenship	Distrust of state agencies (corruption, unequal treatment, ...) Alienation of 'social	Civic education in an interactive way	Ateneos District council with diverse roles Historical appraisal of

Font: Moulaert, Frank. Desigualtats sessió 5, Fundació Catalunya Europa

La taula 6 conté 3 dels 6 elements essencials pel desenvolupament de les àrees integrades: els ciutadans i els actors, les relacions socials i l'apoderament del ciutadà. Aquests termes vénen de la sociologia política intentant entendre les diferents relacions que hi ha entre els diferents tipus de ciutadans.

Pel que fa a les tensions a escala de **ciutadans i actors**, existeixen les tensions entre la població activa i la no activa i entre cultures en alguns barris. Aquestes tensions són molt visibles al nostre dia a dia i es poden afrontar a través de programes d'educació, d'entrenament per adaptar-se a les necessitats de les societats multiculturals, etc. Moulaert

va ser un dels arquitectes de la societat multicultural a Bèlgica, el que considera un projecte molt ambiciós però que val la pena tot i que encara s'han de fer moltes correccions. Dins les accions específiques que es poden realitzar, Moulaert proposa reconsiderar el paper dels ateneus, que considera que han estat uns actors socials crucials dins el context urbà espanyol. Els museus i els centres artístics són projectes d'inversió rellevants i alhora són catalitzadors de comunicació. Per exemple, com es pot fer per saber com són les persones del Carib que viuen a un barri en particular? Si un és una persona molt social, aquest pot parlar directament amb ells, però és interessant poder visitar un museu que expliqui la seva cultura i els seus moviments migratoris. L'artesania, per exemple, ajuda a unir cultures, però també són atractius pel mercat local, el turisme, o per a les persones que viuen en altres zones de les ciutats i que volen invertir en alguna altra cosa.

També existeixen tensions dins les **relacions socials**, concretament entre associacions i les xarxes de negocis (que gaudeixen d'una excel·lent cooperació entre elles) i entre la societat civil i l'estat, com per exemple quan els actors de la societat civil es queixen de no ser escoltats per l'ajuntament. En el primer cas, algunes solucions concretes poden ser la subcontractació per part de les empreses o de les empreses del mercat d'empreses de l'economia social. S'ha de considerar aquí que el sou d'aquests treballadors hauria de ser digne i aquests haurien de tenir un estatut social digne.

Una altra solució és l'organització de fòrums de debat i de planificació. Actualment en alguns barris a Espanya el concepte de pla de desenvolupament està guanyant importància. A Bèlgica, aquestes pràctiques van donar molt bon resultat, tot i que ja no s'apliquen a causa del canvi en els règims polítics, no significa que no fossin instruments útils per permetre que la gent, la comunitat empresarial, els polítics locals s'asseguessin junts i desenvolupessin una visió comuna sobre com un barri pot desenvolupar-se en l'àmbit social i cultural. Una darrera solució és el que s'anomena «escalada»: un augment d'escala de les associacions locals que poden trobar homòlegs a barris d'altres ciutats i poden aprendre els uns i els altres a cooperar amb les associacions empresarials, polítics locals, etc.

La tercera característica és l'**apoderament del ciutadà** a través de l'educació cívica, un tema molt rellevant actualment. Segons Moulaert, hi ha la tendència a pensar que els

immigrants han d'aprendre com ser bons ciutadans, però gran part de la ciutadania nativa també hauria d'aprendre'n, ja que hi ha la tendència a no participar en la vida pública ni a actuar com a bons ciutadans. En termes generals, es pot parlar sobre els consells de districte, que en molts països tenen un significat diferent: a Bèlgica i a la regió de Flandes hi ha hagut una bona experiència amb aquests consells de districte que van sorgir de les *bottom-linked associations*. Al principi eren informals, es van organitzar per la societat civil i després van ser reconeguts per l'ajuntament. Actualment són directament escollits, hi ha els alcaldes de districte, que estan representats a l'ajuntament i això permet al districte tenir una veu més forta i un impacte més gran en l'àmbit de l'ajuntament.

Taula 7: Característiques de les àrees de desenvolupament integrades – part 2

Integrated Area Development: features	Tensions	Convergence	Specific actions
Socio-political transformation	Real estate agendas biased towards large-scale projects Austerity policy sharply experienced in neighbourhoods Neighbourhoods 'not heard' by City Council	Reorient built environment strategies towards diversity of needs Budget increase + reallocation to proximity services Improve communication between district + city council	Social Housing Public space Multi-functional neighbourhood centers (health, education, social services, culture) Direct election of district councils
Scalar politics	Fiscal policy and representative democracy harming interests of deprived areas	Restructure fiscal system Two-stage participatory budgeting	Reform of fiscal system Tax deduction for social investment iso. Luxury I Role sharing between district and city council
Ecological issues	Deprived neighbourhoods often have various environmental problems	Mobility and transportation strategies Parks ... Gardens ...	Fight insalubrity in housing and infrastructure Create small and connected

Font: Moulaert, Frank. Desigualtats, Sessió 5. Fundació Catalunya Europa

La taula 7 fa referència als 3 últims elements característics del desenvolupament de les àrees integrades: les transformacions sociopolítiques, l'escala de la política i els temes ecològics. En el cas de les **transformacions sociopolítiques** la principal tensió que sorgeix són les agendes immobiliàries, que són imparcials. Les llacunes que existeixen actualment poden ser superades amb una agenda molt més diversificada de construcció que combini habitatge social amb la rehabilitació d'espais públics, per exemple, connectat amb centres multifuncionals de barri que també puguin servir per promocions privades. També sorgeixen tensions dins dels barris, que majoritàriament sorgeixen degut a que la gent del barri no es sent escoltada. Per tal de superar aquestes tensions, es podria parlar sobre una elecció directa dels consells de districte.

Pel que fa en l'àmbit de la **política**, la reforma del sistema fiscal també pot ser una preocupació nivell local. I pels **temes ecològics**: la natura, les persones i la salut mental estan tots interconnectats. Moulaert pensa que els barris de les ciutats necessiten més espais públics, natura, parcs... Assenyala que les ciutats més ecològiques del món estan molt preocupades sobre la construcció de corredors i passadissos que connecten els parcs naturals amb les ciutats: de manera que ciclistes, vianants, filòsofs, empresaris que tinguin noves idees puguin passejar per les ciutats sense ser atropellats per bicicletes, cotxes i aquestes noves tecnologies de la mobilitat que són terriblement perilloses per a l'ésser humà. És a dir, el desenvolupament de nous espais de convivència impliquen la necessitat de noves formes de comunicació entre les persones i noves capacitats d'inversió.

4.1.4 Propostes per una innovació eficaç en el Desenvolupament d'Àrees Integrades

1. Les polítiques fiscals i pressupostàries poden tenir escales espacials molt diferents: es pot considerar que els ciutadans no tenen res a veure amb prendre aquestes decisions perquè no formen part dels parlaments nacionals, ni ministres de finances o part del govern nacional, i els governs només segueixen les instruccions europees. Però això no és veritat, ja que hi ha moltes interpretacions de les directives europees: hi ha moltes diferències entre Portugal, Espanya i Grècia, per exemple a l'hora d'interpretar les normes europees. En l'àmbit de xarxes de ciutats, a diferència, els ministeris i els parlaments poden unir-se als *lobbies* existents per a la simplificació del sistema fiscal tot tancant les rutes d'escapament i introduint més justícia al sistema fiscal, incloent-hi una redistribució lleugera dels ingressos privats al públic.

2. Una lleugera redistribució hauria de ser suficient per permetre que els barris, que s'han fragilitat en els últims 20-30 anys tornin a ressorgir del dolor i del desastre, tornin a tenir una vida decent, perseguint el que Moulaert considera com un objectiu a mitjà termini: una reorientació de la política fiscal, el que es podria anomenar un enfortiment de la inversió social des d'un punt de vista fiscal. En lloc de privilegiar els cotxes més cars, privilegiar les deduccions fiscals per a la inversió social: una cosa que podria ser introduïda al sistema fiscal actual.

3. Les comunitats empresarials poden tenir un rol més important a l'hora de construir les comunitats locals, papers molt diferents. De fet, hi ha centres empresarials que combinen l'economia social, empreses de capital innovador tecnològic i també hi ha diferents maneres a través de les quals el sector empresarial pot jugar un paper important per promoure l'artesania, els festivals locals i que poden ser utilitzats com a fòrum d'interacció entre les persones del barri. En esdeveniments d'aquest tipus, la gent pot compartir capacitats organitzatives, per exemple. Moulaert treballa en un projecte per aconsellar el desenvolupament en una ciutat de la regió de l'Alentejo, a Portugal. En lloc de reunir tots els actors afectats al voltant d'una agenda comuna va creure més convenient convidar a totes les associacions i organitzacions benèfiques i permetre que expliquessin quins actius tenien a l'abast i quins actius necessitaven, de manera que es va organitzar un mercat d'actius: recursos humans, equipament, etc. El projecte va ser molt interessant perquè tot analitzant els actius que tenien i que els faltaven, la gent va començar mútuament què podrien fer plegats i a construir una visió des de dalt cap avall (top-down).

4. La multifocalitat, en altres paraules, aprendre els uns dels altres i aprendre de les crítiques. Els polítics, en diferents esferes de la societat, es deixen influir fàcilment per les crítiques: aprendre a escoltar les crítiques és el més important. Tots els líders polítics haurien de passar unes anàlisis psicològiques abans de començar a treballar. Fer això per preparar-se, per entrenar-se i no considerar qualsevol crítica com un atac sinó una font d'informació.

5. Donar suport als estils de conducta ciutadana i civil des del món empresarial, donant una veu als creadors que estan a l'ombra, que prenen decisions tot indicant acció positiva. Donar exemples sobre com les diferents etnicitats han treballat plegades, com han desenvolupat projectes empresarials específics o iniciatives artístiques.

Moulaert ressalta que la innovació social és molt més present que l'economia social. Segons el polític, és en el món artístic, el món educatiu i el món sociopolític on hem de desenvolupar noves formes de comunicació, de respecte i d'intercanvi que fan que sigui possible la construcció de la societat.

5. La innovació social i l'impacte social

En tots els projectes d'innovació social és important disposar d'un sistema d'avaluació per conèixer l'impacte de les polítiques implementades. Moulaert considera que per fer una bona avaluació de l'impacte de la innovació social no n'hi ha prou en mesurar el nombre de nous treballs que s'han creat o mirant el salari que s'ha creat i el nivell de satisfacció i de benestar de la gent que ha participat en el projecte. Moulaert emfatitza que s'han d'utilitzar altres mètodes addicionals, ja que l'impacte social no només es pot mesurar quantitativament sinó que també s'ha de mesurar qualitativament. No hi ha una correlació directa entre la proporció de més recursos i l'èxit de les propostes, si aquestes no són de qualitat. L'impacte de la innovació social, doncs, es pot considerar exitosa si el seu procés de codecisió ha portat nous canvis en el treball, millors relacions dels ciutadans amb l'ajuntament...etc. Per comprovar aquests fets s'han d'utilitzar mètodes de marcadors i testimonis dels ciutadans.

És molt difícil d'avaluar si una iniciativa és bona o no ho és, o si la col·laboració entre associacions ha funcionat o no, ja que hi ha moltes perspectives diferents sobre les relacions socials entre agents amb interessos en el sentit de cooperació diferents i perspectives de com establir la cooperació i la confiança, per exemple. Però el que és important és que sempre es fa referència a unes característiques bàsiques: comunicació, confiança, suficients relacions d'actors que estan en diferents esferes de la societat (el món empresarial, les autoritats locals, la societat civil, etc.). Molts laboratoris estudien la innovació social i fan experiments on es proven noves modalitats de cooperació, amb la finalitat de trobar noves iniciatives empresarials que siguin útils per a les comunitats i barris per millorar la situació en què es troben.

5.1 La dimensió psicològica de la política: Democràcia i dignitat

Segons Moulaert és important considerar la dimensió psicològica de la política per tal d'obtenir bons resultats d'innovació social. Hi ha una gran varietat de manifestacions d'innovació social. Projectes que són més estructurats, altres més genèrics, però en qualsevol dels casos manquen recursos. Siguin econòmics o humans és molt important consolidar-los i fer-los sostenibles al llarg del temps, però això es veu amenaçat per la problemàtica de la democràcia. Segons Moulaert, es pot parlar de la democràcia vinculada

a la dignitat humana. Com podem aconseguir que aquests serveis no només siguin innovadors, sinó que també aportin més dignitat humana i qüestionin els nivells d'exploració? És tan important que aquesta relació entre client i serveis socials s'acabi transformant? Moulaert considera que la condició psicològica és molt important. Vivim en una societat on la competició i la individualitat tenen molta importància en el sistema educatiu i també a través de la ideologia econòmica. És una societat basada en la competició i l'individualisme, també a l'hora d'administrar el nostre propi temps: la gran majoria de la gent ha de complir terminis i treballa i genera benefici econòmic, pràctiques que es converteixen en els nostres objectius principals.

La manera d'entendre el món s'ha anat allunyant de la interacció social. Aquesta transformació social i personal és totalment contradictòria amb el que nosaltres entenem com una democràcia que dignifiqui i que promogui un dels principis fonamentals de la democràcia: que hi hagi un respecte recíproc entre dues persones. Aquesta problemàtica psicològica és una part important de la recerca de Moulaert. Una dimensió de la societat i de la política generalment subestimada en el sistema operatiu de la democràcia. Si un observa els grans problemes polítics, veurà que molts polítics s'ofenen quan se'ls critica i no escolten, encara que la crítica sigui ben argumentada.

5.2 La innovació i la Creativitat

Moulaert creu que en general hi ha una confusió entre el que és creativitat i el que és innovació. No tot el que és creativitat innova i sovint tenim molta creativitat social, però no va acompanyada d'innovació, perquè innovació es refereix concretament a allò que transforma i que no sempre es quantifica en xifres, però sí que es quantifica amb canvis de tendència, de consciència, i en canvis socials. Per poder superar aquesta confusió constant és important entendre com el significat d'innovació social ha canviat al llarg dels segles (tal com explica l'apartat 1) així s'aclariria el significat d'innovació social avui en dia i en quines circumstàncies la innovació social té un significat en particular.

6. La Innovació Social i Urbana per lluitar contra les Desigualtats

En general, els projectes d'innovació que han tingut més èxit al llarg de la història han sigut aquelles on ha participat la societat civil, els governs, les càmeres de comerç o les associacions d'empresaris conjuntament, ja que aconsegueixen el principal objectiu de crear aliances. Els grans resultats sempre s'han aconseguit quan hi ha hagut una cooperació entre tots els actors. És irreal pensar que ens hem d'oblidar del govern, de la gran economia o de la societat. El que s'ha de fer és aportar pràctiques democràtiques a la nostra pròpia organització. Per exemple: si hi ha una assemblea en una organització de masses que ha desenvolupat nous mètodes per prendre decisions i per comunicar-se, aquests mètodes es poden compartir amb les agències o amb els Estats dels països oberts a col·laborar. És important tenir una plataforma oberta on podem parlar de manera col·lectiva i d'igual a igual sobre noves solucions.

Un altre exemple de governs que estan vinculats amb les masses és per al desenvolupament de nova planificació urbana. Es necessita una perspectiva de govern on aquest es relacioni amb la població, i on puguin distribuir les tasques: un veïnat que s'ha dissenyat per part del veïnat. La col·laboració del govern és essencial perquè es posin en marxa reformes de l'espai públic, del sistema educatiu o el sistema d'habitatge. Es pot crear, per exemple, un fòrum sobre aquestes temàtiques dins de l'ajuntament i totes aquestes qüestions es poden negociar amb la interacció entre l'estat (és a dir, el govern) a una escala més alta que la d'un govern de barri. Quan aquesta relació òptima en què vincula la societat civil amb les persones que governen existeix, es poden organitzar noves visions sobre l'economia social, que és una realitat, i que et pot aportar moltes solucions.

És important parlar de pressupost quan es parla d'innovació social i urbana. Es necessita un pressupost bastant ampli per a poder dur a terme aquestes especificacions i programes. La capacitat financera dels ajuntaments no és excel·lent, ja que molts dels recursos vénen de nivells més alts del govern. Fins i tot, si hi ha coalicions entre governs que són més progressistes, és problemàtic perquè els governs no poden aprovar pressupostos perquè depenen de l'estat. Tot això es pot relacionar amb un exercici que va dur a terme "Jon Gadré" a França. Gadré va demostrar que eliminant les mesures fiscals que beneficien els

més rics, l'estat tindria molts diners per invertir en el sistema del benestar públic, com a Bèlgica, per exemple.

Pel que fa a les relacions de poder i els règims macroeconòmics, si es vol ser fidel a la democràcia, s'hauria de continuar creient que els polítics locals poden desenvolupar contra-poders, contra-veus i contra-moviments per fer front al règim macroeconòmic.

Tenint en compte aquestes consideracions, un s'adona que tot i que la iniciativa d'innovació social pot venir de les arrels, per tal que funcioni, ha de ser *bottom-linked* i necessita ser redistribuïda. Els sistemes de solidaritat són un remei per un microproblema: tothom es posa d'acord: les persones més riques posen 100€ al mes, els que tenen un sou mitjà de 20€ i els que no tenen ingressos només posen el seu suport a través dels subsidis o les contribucions que han fet la gent amb sous més alts o mitjans. Donar suport al teu districte immediat que necessita ajuda és el més fàcil, però la innovació social no pot acabar aquí. Què passaria si deixéssim de donar suport a Porsche, BMW, etc. i poséssim aquests diners sobre la taula per pressupostos de participació i fer ús d'aquests diners pel desenvolupament dels barris i per a bons plans de desenvolupament basats en principis d'innovació social?

El capital social és la qualitat de relacions entre agents implicats en qualsevol mena d'activitat. Les empreses tenen un capital social, si aquest no està en bones condicions (per exemple, la relació entre els enginyers i els treballadors és dolenta), l'empresa no funcionarà. Aquesta idea és aplicable en qualsevol mena d'iniciativa ciutadana. El capital financer serà necessari per a qualsevol activitat en la qual un inverteix (ja es tracti d'una economia social, cooperativa o d'un negoci privat que vagi a la borsa). El problema sobre l'estat dels treballadors en una empresa d'activitat social és part del debat en aquest nou sistema de benestar, que s'està tot just desenvolupant. El debat sobre l'estatus social i de ciutadania és central en aquest debat, que es converteix en un debat polític. Les economies conservadores consideren que s'ha anat massa lluny amb la fuga de capitals, essent conscients de la gran quantitat de diners que s'envien a paradisos fiscals. Si part d'aquests diners poguessin quedar a les economies a través de noves mesures fiscals i Europa es pogués desenvolupar cap a un sistema fiscal i tancar totes les vies d'escapament, la resta milloraria. Al llarg de la història es poden observar casos similars on les forces més conservadores van entendre que s'havia anat massa lluny en l'acumulació de privilegis i si

s'hagués continuat tot el sistema s'hauria col·lapsat i anat en contra seva. No és un esperit solidari, doncs, que impulsa els individus a formar part de la innovació social, sinó més aviat d'autoconservació.

6.1 Moviments socials i Institucions

Què passa quan els moviments de base social arriben a les institucions? És una evolució lògica o hi hauria d'haver una transferència que vagi dels moviments socials a les institucions?

Si ens fixem en la història, molts líders dels sindicats es van fer polítics en els partits socialistes i democràtics. Aquestes transferències són molt importants. La història també mostra en aquest cas, que al cap d'un temps es produeix una certa alienació, ja que els interessos polítics comencen a ser diferents que un tenia quan estaven en un sindicat. Aquesta influència és normal perquè els governs han de poder gestionar tota una massa de votants, però moltes vegades observem que hi ha una alineació entre les agendes més aviat progressistes i el moviment social. Una vegada un esdevé en un líder polític, s'allunya dels objectius socials principals, les democràcies socials en són un bon exemple.

Un altre clar exemple és la construcció del lliure mercat. Els governs van anar massa lluny i haurien d'haver intentat ser més selectius en quant a donar suport a les multinacionals i a l'hora de protegir els serveis i els productes que tenen a veure amb la identitat local i amb la reproducció local. A Bèlgica, s'ha de promoure la xocolata, ja que és un producte important, però també molts altres productes com el sistema escolar, les activitats culturals, etc. El següent pas en aquest moviment de lliure mercat i de lliure comerç és protegir les diferents onades del mercat lliure. Això s'hauria d'haver aturat molt abans en el marc de les societats democràtiques socials. Molts països i ciutats haurien de trobar-se en una posició de poder produir dins el seu territori la majoria dels aliments que necessita la societat per moltes raons, com la raó ecològica. Segons Moulaert, si ens fixem en la situació actual també ens trobem amb el mateix problema: la descapitalització dels moviments socials quan un líder d'un moviment social és part d'un govern. Si existís un lideratge col·lectiu, això no seria un problema, però a la realitat el lideratge sempre cau en mans de molt poques persones, que normalment tenen molta passió, motivació i classicisme.

6.2 L’Espai Domèstic-familiar

Un espai que normalment no té tanta repercussió és l’espai domesticofamiliar. En aquests temps de crisi i en un estat del benestar tan precari com el d’avui, l’espai domesticofamiliar ha tingut un realçament al marge de les polítiques de gènere i socials que atenguin aquests espais. Dins d’aquest espai hi ha hagut moltes més formes d’innovació social, com per exemple, famílies que protegeixen la gent gran davant la confrontació intergeneracional per la falta de recursos. A part de moltes mesures que s’haurien d’aplicar per garantir que tothom tingués protecció, com una renda mínima i els serveis socials mínims fora de la família, també s’ha de parlar de la protecció de la família a l’espai domèstic. Per raons socials i culturals les persones naturalment necessiten tenir el seu niu, i aquest niu pot tenir formes molt diferents, però la família és encara aquest element que fa de niu principal en què els éssers humans es poden reproduir, desenvolupar, conformar la seva identitat, i també en un àmbit social més ampli.

Moulaert veu que la societat que envelleix és una oportunitat. Els avis i les àvies que cuiden als néts és una solució pràctica per molts problemes. Moulaert explica que la gent gran ha participat en moltes de les organitzacions o de les iniciatives que observa, i en programes molt variats com d’educació, d’horticultura, etc. Els néts poden aprendre molt dels seus avis i això és un gran avantatge.

6.3 El Comunitarisme

La Innovació Social també és centra en gran part en el poder de les comunitats. Com entra el perill de la comunitarització en tot això? Avui en dia s’estan veient grups de persones que s’estan organitzant i utilitzant la innovació social per defensar assumptes relacionats amb el desenvolupament humà, l’exclusió dels immigrants, etc. La idea de crear solidaritat dins la comunitat, sense tenir en compte l’exclusió més enllà de les nostres comunitats al territori, defensant només els locals en detriment de la resta.

Si el comunitarisme es basa a construir comunitats, moltes de les diferents formes d’innovació social estarien d’acord èticament i seria comunitarisme. Si construir comunitats és com construir guetos socials, si fem servir la imatge d’un condomini, és clar (la gent que té uns ingressos decents, que van força bé, o que tenen un nivell de benestar social bo) volen aïllar-se també de la resta del món, i Moulaert no està d’acord amb aquesta perspectiva. Però com a innovador, Moulaert està molt interessat en les històries

que han tingut èxit, però també en aprendre de les històries de fracassos. Quan es treballa en innovació social, i cooperació amb molts altres actors en un món que és molt divers en terme d'ètiques, habilitats, identitats socials, ambigüitat, etc. Pel que fa a la lògica, com que va ser construït en llargues dècades de tradicions de les comunitats, trajectòries, abordant tota mena de problemes dels barris del nord-est d'Anvers, problemes d'habitatge, seguretat, educació, d'ingressos, etc. el consorci que portava aquesta iniciativa s'havia creat en les bases del treball social, negociacions polítiques, pràctiques artístiques, etc. Tot això és comunitarisme d'innovació social perquè està obert a la demografia canviant, edat, etc.

7. Evolució del caràcter social de la Innovació Social

7.1 Ha perdut la innovació social el seu caràcter social?

Al principi Moulaert no parlava de la innovació social, tractava més el desenvolupament local dut a terme pels habitants de la localitat a través de l'experiència de la gent que tenien necessitats a les localitats. A poc a poc, escoltant el que feia la gent, Moulaert va acabar amb la definició d'innovació social: *satisfacció de les necessitats humanes que no es poden satisfer d'altres maneres (que les escoles es quedessin a la mateixa zona, el problema de l'habitatge, espais públics poguessin millorar, etc.)*. Els problemes només poden millorar si existeixen col·laboracions: relacions socials que poden tornar a ser construïdes i reactivades. Per últim, és molt important l'apoderament de la comunitat, és a dir, assegurar-se que la comunitat també tindrà un significat sociopolític. Convèncer a l'ajuntament que es necessiten nous pressupostos i noves mesures per garantir que tots els barris estiguin industrialitzats. La connexió entre aquestes tres dimensions era indispensable per la innovació social. Per exemple, es pot voler satisfer les necessitats de la gent mitjançant una entitat caritativa o una agència que s'encarregui d'això, però això sol no originaria cap canvi polític. El que volia fer Moulaert era la integració de les tres dinàmiques: de la innovació social, la importància de la integració de les ciutats, les regions, les nacions i de vegades entitats supranacionals.

Moulaert va començar a especialitzar-se en la innovació social a causa d'aquest interès de combinar els tres elements, però també perquè en aquell temps creien que els innovadors tecnològics, empresarials i organitzadors estaven exagerant, que estaven determinant el

desenvolupament local i regional en termes de tecnologia, creant subgrups i establint organitzacions entre socis de diferents esferes de la societat per assegurar-se que aquesta innovació tecnològica realment es duria a terme. El desenvolupament local estava organitzat des d'un punt de vista molt econòmic i tecnològic i s'havia de desconstruir per tal de fer de la innovació social un concepte central per la cerca de nous models pel futur.

7.1.1 La innovació tecnològica

La innovació tecnològica és una emanació de les dinàmiques innovadores de la societat tot i que el significat original d'innovació era social. Aquest caràcter social que caracteritzava la innovació que s'ha anat perdent amb el sorgiment de la innovació tecnològica, segons Moulaert, s'hauria de reinventar i això és possible a través d'un diàleg polític i científic en les aproximacions del desenvolupament humà. Moulaert, des d'un principi volia establir una connexió entre la literatura i el desenvolupament humà. L'objectiu és el de construir una empresa social per poder crear una organització que beneficiï, per exemple, a gent sense feina, amb poca experiència, gent que busca un salari decent, etc. En el significat polític d'innovació social no hi ha gens d'interès real en les dinàmiques socials.

A l'altra banda de l'espectre, hi ha una aproximació més sociopolítica, en què la recerca de Frank Moulaert s'ha establert mirant quin és el paper de la innovació social en les dinàmiques territorials. Com construeixen els actors el territori? Vivint en un territori en concret, sent part d'una associació, un paper actiu en els consells ciutadans, construint iniciatives socials, etc. Sempre estant interessats en quins mitjans es poden fer servir per millorar la democràcia social i la qualitat d'un sistema polític. S'ha de fer molt en termes de diàleg polític i científic i el paper de la innovació social i el desenvolupament social.

No pot existir una societat transformacional (en termes, per exemple, d'una millora del sistema democràtic o de donar una veu a la gent als consells locals) si no hi ha una mobilització política, si no existeixen uns moviments polítics establerts. Això no requereix necessàriament l'inici d'una revolució: és més sobre el que la gent diu col·lectivament que volen, quan els seus drets no han sigut respectats. «Reclamem que es respectin els nostres drets i amb aquest objectiu hem creat un programa polític on s'organitzen fòrums, manifestacions, etc.». És molt important que la dimensió sociopolítica s'introdueixi en qualsevol moviment d'emancipació. Sempre hem de ser conscients de construir comunitats

i societats democràtiques en organitzacions, els moviments socials haurien d'orientar-se en aquesta direcció.

El diàleg polític i científic és molt important; la manera en què els escenaris polítics i les comunitats escolten les propostes i les anàlisis científiques és molt desigual arreu del món, en totes les ciutats i comunitats. Potser un dels pitjors alumnes a la classe és la Comissió Europea, que ha finançat als últims trenta anys bastanta investigació sobre la innovació social, desenvolupament humà, desenvolupament territorial, etc. Però, quan es tracta de la creació de polítiques normalment busca l'ajuda de *think-tanks* que volen aportar receptes molt simples que no vagin en contra de la lògica de mercat, o que siguin una amenaça per la llei de competitivitat. En l'àmbit de la recerca europea han de prestar molta més atenció a la creació de noves polítiques.

Pel que fa a la promoció de la innovació social, la UE ha promocionat investigacions però falta la transició d'aquests actors a les polítiques. Amb l'establiment d'un mercat mundial lliure, s'ha trencat l'equilibri que hi havia abans. Per exemple, ara, l'estat per poder protegir les iniciatives socials s'ha transformat en direccions molt diferents, perquè mai no hi pot haver una amenaça per a la competició lliure. La manera en què treballen aquestes normes no es poden respectar. Operen especialment en sectors on el treball és molt intensiu, és difícil competir al mercat lliure sense protecció.

Han de disfressar totes aquestes iniciatives de manera que demostrin que són úniques, que són útils per a les necessitats socials i que, d'aquesta manera, no estan passant per sobre de cap norma de la competició lliure, etc. Un altre exemple són les ofertes públiques. Fer veure que estàs treballant amb el que fa l'oferta menys cara perquè al final del dia estàs comprant del licitador més alt; ho sabem quan comprem bitllets d'avió. Hem de fer mitja volta en les regulacions de la competència, per protegir les identitats locals, les cadenes de subministrament, les activitats educatives i socials, etc. no sóc un nacionalista, però la gent a les ciutats, pobles, regions, tenen el dret de respectar les tradicions. Els productes locals, activitats locals, arts, etc. i una llarga llista d'activitats que no haurien d'estar exposades als mercats. La manera en què els acords generals de comerç i serveis estan anant podrien acabar sent una amenaça i destrucció de totes aquestes activitats.

7.1.2 La Innovació Social i l'Eficàcia Social

La innovació social té molts significats, dels quals uns quants són complementaris. L'eficàcia social es refereix al fet que la cooperació entre els diferents actors hauria de ser eficaç (en termes de ser capaços de satisfer les necessitats humanes que busquen ser desitjades en una situació particular). Per exemple: en una organització de barri, l'eficàcia social voldria dir que les organitzacions locals i actors locals (els ciutadans, els immigrants, etc.) han aconseguit cooperar de manera que les necessitats quedin satisfetes.

Tot això, s'ha de realitzar dins un marc de respecte i de solidaritat que es pot portar a la pràctica de diferents maneres. Per exemple, l'organització d'una empresa social: les empreses socials són empreses que busquen la satisfacció d'objectius socials (producció per comunitats locals, la cerca de beneficis per redistribuir els beneficis a tots els treballadors o fins i tot aconseguir treball per a la gent). Aquests es poden considerar com els diferents objectius que podrien ajustar-se a la norma d'eficàcia social, però no signifiquen solidaritat. Per reconèixer i reconfigurar la solidaritat de l'economia social, també s'ha de tenir en compte la democràcia social: durant els seixanta i setanta hi va haver una gran producció literària sobre la democràcia econòmica (als EUA i Gran Bretanya), però també a altres països europeus. Ara hi ha una tendència a tornar enrere. Significa que les decisions es feien de manera interactiva, les accions i el capital de la firma eren propietat de tots els treballadors, tots els actors d'una manera.

L'empresa social també estava treballant per una necessitat social més alta que tindria un lloc en la creació d'una comunitat i societat. La construcció de la solidaritat i treballar cap a una eficàcia social, podria ser la nova manera de construir l'economia social avui en dia. Cal subratllar, segons Moulaert, que la innovació social i l'economia social no són sinònims. La innovació social se situa en primer lloc. La millora de les relacions socials estan a nivells diferents entre els humans (a escala microsocial) i les empreses, però també entre humans en llocs públics, relacions familiars, etc. Per a la innovació social també significa superar el nivell individual, la competició en una persecució personal, etc.

Si parlem de manera institucional, vol dir que si mirem en un paisatge d'innovació social; mirem a les empreses socials, però també organitzacions culturals, xarxes de suport, de col·laboració, institucions educatives, consells de barris, de districte que intenten reinventar la democràcia a escala local. Hi ha una gran varietat d'institucions, de

dinàmiques socials, que són institucionalitzades i que busquen poder restablir la confiança i cooperació entre la gent, que és el repte avui en dia.

Tampoc no hi ha una única teoria econòmica: Moualert diu haver vist en els cicles el predomini de pensament econòmic i la gran lluita que hi ha entre el liberalisme i el Keynesianisme: sobre si hauria de jugar un rol predominant a l'economia o no. Ara ens trobem en un moment en què la resposta és no. Però potser d'aquí a 20 anys hi haurà una força calibrativa que dirà que hem de reinventar les coses en un nivell global, intentant definir quina demanda global podria ser efectiva per reestablir el paisatge a l'economia. L'experiència de Moualert com a economista, és que els mercats prenen formes molt diferents: estan molt determinats per les institucions i el context cultural i en alguns països hi ha una gran harmonia entre els estats, el món dels negocis i la societat civil.

Tots aquests actors han de tenir un paper en la construcció d'un sistema que té la capacitat d'innovar i desenvolupar-se pel bé del creixement econòmic i el desenvolupament social. No és possible explicar una teoria referint-se només al moviment neoclàssic. És a dir, l'economia eficient serà la millor només si hi ha una societat eficient. Els recursos estan repartits de manera igual entre els agents socials i econòmics.

L'eficàcia social es basa en la redistribució dels ingressos i dels recursos per valors. Mentre que l'eficàcia econòmica parla de la distribució òptima dels recursos, i es pot fer una divisió entre els costos eficients i els materials eficients. Aquesta divisió es feia servir en els plans de distribució russos. Però quan parlem d'eficiència social ens referim a quan l'eficiència econòmica es transforma en un problema col·lectiu i ho emmarquem en l'eficàcia social. Quan un individu inverteix diners en la força de treball en una activitat particular, al mateix temps també fa front a la pregunta: qui rep què, que és un problema social.

La societat humana no està organitzada equitativament: a alguns els agrada ser líders, o tenir les capacitats per ser líders; altres volen fer coses molt pràctiques en un procés que serà coordinat pels altres. La psicologia social té un paper molt important en aquestes dinàmiques comunitàries; si tractes amb un barri on la gent fa dècades que pateix una manca econòmica, necessites una reestructuració econòmica deguda a un fracàs de la política social, etc. O si et trobes amb una societat molt fragmentada per raons culturals, polítiques, etc. necessites temps i un procés multifacètic per portar a la gent en un mateix

punt, orientar la gent cap a una agenda comuna. És important que la gent es torni cap als altres i col·laborin cap a l'establiment de guarderies, activitats educatives orientades a nens que vénen de països estrangers amb problemes per entendre el català o castellà, etc. Moulaert no considera que es necessiti gaire homogeneïtat sinó diàleg: poder parlar obertament sobre la diversitat i buscar un punt de vista comú.

7.1.3 La multifocalitat

Un altre significat de la innovació social fa referència a l'individualisme: la gent busca els seus propis objectius, es neguen a cooperar i això té un impacte sobre com la gent es comunica i, per tant, com prenen decisions junts. L'individualisme i el que significa pel teixit social: hi ha moltes oportunitats, però la lògica no es pot mesurar. Al mateix temps és un paràmetre important pel futur de la vida política. Ens fa preguntar com podem fer que la gent col·labori de manera conjunta una altra vegada; com podem fer que juguin un paper al barri, on tenen cases cares i saben que un quilòmetre enllà la gent té problemes per trobar un sostre on refugiar-se.

La multifocalitat i la neutralització de les posicions de poder són condicions importants perquè aquesta complementarietat funcioni entre la compilació de dades i les polítiques basades en exemples que actuen a les diferents forces i com funcionen. La neutralització de les forces de poder, és clar, no pot només passar per deixar parlar a la gent que mai ha tingut una veu. És important que la gent que viu amb gent minusvàlida o que estan malalts i no tenen cap recurs econòmic també tinguin una veu als consells de districte. Es podrien, per exemple, dur a terme entrevistes o organitzar reunions dins les cases, on la gent pugui parlar i expressar els seus dubtes. Però també es necessiten estratègies per neutralitzar les posicions de poder, fòrums on els propietaris de béns immobles rics, banquers, polítics haurien de ser presents però els seus vots no haurien de comptar més que les veus dels representants dels consells, per exemple.

Per poder fer això, es necessita construir *counterfailing powers* que es puguin reutilitzar en altres sectors. Moulaert considera que s'han de configurar nous codis públics de presa de decisions on el capital polític d'alguns accionistes (actors) no tingui un paper. El que és important és la seva experiència: és important escoltar als inversors immobiliaris sobre què són les oportunitats. Si hi ha una veu dels representants locals des dels barris dient que hi ha coses que necessiten millorar, cal desenvolupar un espectre molt més ampli sobre el

que s'ha de construir o el que es pot construir. Eventualment, pots començar a negociar qui pagarà què.

Una segona forma d'imposar aquesta complementarietat és utilitzant el botó de reinici per a la innovació social i les empreses socials. Hi ha una altra dimensió ètica que juga un paper important aquí. Totes les professions haurien de rebre el mateix valor des d'un punt de vista social. A priori, qualsevol feina, siguin quines siguin les habilitats i qualificacions que requereixin, fetes amb devoció, compromís tenen el mateix valor per a la comunitat social.

Una tercera via per explotar la complementarietat entre eficàcia i solidaritat és la *bottom-linked governance* (desenvolupat a l'apartat 4.2.1). És una oportunitat per fer que la participació ciutadana creixi. El que es vol dir és que les iniciatives socials haurien de tenir un lloc més important en tots els sectors (habitatge, seguretat alimentària, jardineria, cuida dels infants, cursos d'educació de llengües per refugiats polítics, etc.). Haurien de créixer les iniciatives posades en pràctica per tota mena d'actors (que tenen relació amb l'estat, iniciatives privades, organitzacions benèfiques, creients, no creients, etc). Un cop aquestes iniciatives es comencen a organitzar s'hauria de fer de manera col·laborativa, solidària, i amb respecte. Hi ha moltes maneres diferents d'autogovernança que es poden considerar formes d'innovació social però que són, d'una manera o d'una altra, instructives sobre com funcionen les autoritats locals.

Moltes agències estatals que treballen en el desenvolupament urbà els han convidat a canviar la seva manera de comunicar-se amb els ciutadans i a esdevenir un fòrum més que un servei. Hem deixat enrere un model on les autoritats locals presentaven un projecte que després es presentaria en una reunió pública, aprovada o no amb algunes modificacions. Hem denegat aquesta aproximació i introduït uns procediments en què la població, els ciutadans, els habitants, tenen una veu molt clara en cada etapa del desenvolupament. Les idees dels ciutadans es posaven en pràctica ja des de la fase de disseny. Als últims 10 anys a Bèlgica hi ha hagut una col·laboració molt més estreta entre investigadors socials, treballadors socials i científics, polítics conscienciats localment i dissenyadors que poden interactuar per projectes de la gent. Està clar que això es podria interpretar de forma molt ingenua. No hi ha molts recursos per aquest tipus de projectes, perquè la major part dels

diners s'utilitzen amb altres fins. Els recursos no es destinen per barris, es destinen a nous serveis, a nous espais públics.

7.2 Crítiques de la teoria de la Innovació i el desenvolupament

A continuació es presenten algunes observacions sobre el primer dia de la 15ª conferència de Globelics¹¹, una comunitat oberta i diversa d'acadèmics que treballen en innovació i competències en el marc del desenvolupament econòmic.

1. Bengt- Ake Lundvall citant a Freeman:

«Science and technology have much to offer to solve the problems of mankind, if the institutional settings allow people have the capacity to learn not only skills but also new norms and values.» «What kind of institutional change is necessary to foster new technological trajectories that give first priorities to ecological sustainability and the creation of better living conditions in the poor countries.»

Lundvall presentava un gran nombre de preguntes de recerca, una d'elles en especial molt interessant: quin tipus de canvi institucional és necessari per promoure noves trajectòries tecnològiques que aportin les primeres prioritats cap a una sostenibilitat ecològica i la creació de millors condicions de vida en països pobres? També va dir que el desenvolupament d'una política europea d'una direcció neoliberal era realment nefasta, i que calia aportar una trajectòria de desenvolupament sostenible i bones condicions de vida per a tothom en el futur.

2. Rodrigo Arocena

“Innovation systems theory lacks a study of power.” [...] “Sabato triangle of inclusive innovation” (Rodrigo Arocena)

Rodrigo Arocena cita el model que normalment s'utilitza a Amèrica Llatina per parlar de la innovació inclusiva: A la teoria del sistema d'innovació li manca l'estudi del poder. La lògica dels estudis d'innovació social no hauria de ser com poder assegurar-nos d'instrumentalitzar els sistemes institucionals per assegurar-nos que la innovació té lloc, la pregunta hauria de ser com les relacions de poder funcionen en les arenes institucionals? I com podem explicar el que podria passar i el que no pot passar? Què està bloquejat?

¹¹ <http://www.globelics.org/>

La seva observació és que a la reintegració de la innovació social en l'anàlisi del desenvolupament i progrés humà encara li queda molt per fer.

3. Economia institucional i evolutiva.

L'anàlisi de la ciència i de la tecnologia també són importants, ja que la innovació tecnològica no es pot estudiar o prescriure si no s'incorpora en un sistema sociotecnològic promogut per les dinàmiques institucionals.

4. Un punt de vista funcionalista.

Si diem que són els objectius, aquests els instruments, les institucions disponibles. Però des d'un punt de vista científic aquest mètode no és bo per analitzar les institucions. Les anàlisis de societat i tecnologia de vegades són vistes com un sistema amb diferents instruments: les institucions existeixen, han estat creades i donen suport a canvis tecnològics que alhora prestaran servei a firmes competitives que seran els conductors del canvi i desenvolupament local i regional. Aquesta aproximació tan sistemàtica redueix les dinàmiques socials, les dinàmiques institucionals, que són més amples. També és important tractar la interacció dels actors entre les relacions de poder, la interacció entre diferents tipus de desitjos col·lectius i individuals que competeixen entre ells i que intenten materialitzar-se. No són les dinàmiques socials com se solen analitzar les que estan allà només per ser instrumentals, per assegurar-se que hi ha una cultura adequada que es crea perquè la tecnologia tingui lloc i perquè prosperi, fer-les més competitives, etc.

Aquesta aproximació dóna poca importància al paper de les relacions de poder i no explica de manera suficient la diversitat de les relacions socials en terme d'agència, racionalitat i irracionalitat. L'economia informal és un bon exemple, però a les nostres xarxes educatives, creatives, probablement el 30% s'ha institucionalitzat i la resta es basa en la solidaritat informal, co-producció que està inspirada en noves idees, etc. Podríem fer aquest tipus d'anàlisi, sobre com es va crear la nostra xarxa, com es va desenvolupar, com es podria canviar la direcció, treballar a escala regional, etc. Les dinàmiques socials són molt difícils i és el nostre deure analitzar-les en tota la seva complexitat.

Com es pot concebre la innovació si fas servir un punt de vista *instrumentalista* per institucionalitzar la innovació social? És més fàcil concebre el que seria una bona i adequada innovació. Si es pensa en la innovació d'una manera més oberta i diversificada

de les dinàmiques institucionals et trobes amb una imatge completament diferent: una innovació tecnològica, econòmica i institucional, però no social.

Per què la relació entre els canvis institucionals? La resposta de manera general és que és un pensament molt simple, es pot explicar fàcilment, és molt ideològic, perquè s'integra en el paper de la tecnologia, porta a una creença que la tecnologia pot resoldre qualsevol problema.

En resum,

- Hem de mirar l'evolució i els diferents significats de la innovació com a concepte i pràctica des del segle XV fins avui.
- Investigar què vol dir pels diferents tipus d'innovació i altres agències en un desenvolupament socioeconòmic.
- Considerar les conseqüències per la recerca científica.

7.3 Reconnectar la innovació amb les seves arrels socials

Els significats discursius, analítics i pràctics de la innovació han canviat durant els segles. Les diferents forces polítiques, socials, culturals i científiques han jugat un paper molt important en aquestes dinàmiques. D'una manera, aquestes dinàmiques són un mirall de la complexitat d'una societat canviant en què s'ha aspirat la innovació, s'ha perseguit o ha tingut lloc. Es pot connectar l'última figura per reconstruir el lloc de la innovació en l'anàlisi del desenvolupament de la societat i de les diferents escales espacials interconnectades. Hi ha la història de pensament i pràctica de la innovació social.

Però com podem reconstruir-la?

- En primer lloc, reconnectant les agències humanes col·lectives amb el desenvolupament. Ens hem d'allunyar de totes aquelles teories que són purament teories d'agència (les teories *behaviouralistes*, funcionals), teories que connecten el comportament humà amb agències, dinàmiques institucionals, transformacions estructurals, etc.
- Reposicionar la innovació entre altres categories d'agències humanes col·lectives que fomentin el desenvolupament com l'emancipació cultural, *bottom-linked governance* o les governances participatives que són categories de la innovació social que va emergir de la història del significat d'innovació.

- Desconstruir la «innovació idealitzada». Existeix la *denovation*: deixar de banda la innovació perquè és avorrida i antiga, hi ha la prova i error, el paper del fracàs, de retornar a l'«antic».
- Reconsiderar els diferents significats de les institucions i de la governança. Començant des d'una discussió més àmplia sobre els diferents caràcters de les relacions socials, les relacions entre el desenvolupament, el canvi social i la innovació al costat d'altres tipus d'agències col·lectives. Les institucions són qualsevol forma d'institució o de relacions socials establertes (la institucionalització informal no és una contradicció). Xarxes de solidaritat i comportament es fan càrrec de i desenvolupen normes i codis de comportament, que s'anomenen una institucionalització informal.
- Reflexionar sobre els diferents significats històrics de la innovació i de la innovació social pot ser també útil per desconstruir la natura dels sistemes. Hi ha una gran necessitat per als investigadors de la innovació de llegir la literatura crítica sobre els sistemes d'innovació.

7.3.1 Què significa aquesta reconexió per la governança i per la pràctica?

Taula 8: Dimensions de la governança

Dimensions of governance	Adaptive governance 'systems approach'	Bottom-linked governance
Agents involved - Types of agencies	Experts, pro-active agents, managers, ...	Inclusive (silent min- or majorities), lcollective leadership, activists, mobilization,..
Multi-scalarity	Systemic organization - Admin. logic	Scalar politics
Social fabric	Organized networks, lobby and power relations, official institutions	Community initiatives, social movements, breaking through uneven power relations, ...
Rationalities	Target-oriented, communicative rationality	Multi and - irrationality - Psychological complexity of human beings
Reflexivity	Target-oriented, institutional efficiency, self-assessment	Negotiating diverse values and desires
Accountability	Essentialist justification (score boards)	Dialogical justification

Font: Moulaert, Frank. University of Leuven. When Innovation lost its Social Character. Or not?

La taula 8 presenta dues visions diferents de com la governança podria funcionar: la governança adaptativa «*systems approach*», i l'aproximació «*bottom-linked governance*». Si utilitzes aquesta perspectiva crítica per veure com funcionen els sistemes socials i com la innovació es presenta amb altres agències estratègiques llavors un s'ha de centrar en la

«*bottom-linked governance*», perquè aquest tipus de desenvolupament només pot funcionar si el sistema de governança és exclusiu, en contrast amb la governança dels experts, que diuen que el sistema s'adaptarà. Aquest sistema s'ha d'aconseguir mitjançant la participació i les decisions col·lectives, definir i desenvolupar la manera de governar el sistema. Això és el que s'ha observat i analitzat en moltes organitzacions *bottom-linked*. El model de governança *bottom-linked* no té tant a veure amb *upscaling*, però sí amb les dinàmiques escalars: fa falta involucrar als agents per fer que la teva iniciativa funcioni.

El model de la governança adaptativa, és la visió més actualitzada en la instrumentalitat de les aproximacions de sistemes. En aquest model l'estructura social es basa a lluitar com organitzacions ordenades, racionals, relacions de poder i de *lobby*, institucions oficials que reconeixen les relacions de poder, però són instrumentals, i no són analitzades com a instruments d'inclusió social.

En les aproximacions *bottom-linked*, es busca poder obrir camí, trencar les relacions de poders desiguals, construir fòrums on hi ha actors que influeixen, etc.

La taula 8 no és totalment completa però dóna una idea aproximada de com ens podríem moure per aconseguir una governança més inclusiva. En resum, per aconseguir un «bon lideratge» cal tenir en compte:

- La combinació de la capacitat comunicativa i de gestió
- Ser capaç de compartir el lideratge
- Ser capaç de tractar amb la diversitat i les múltiples veus
- Crear una immunitat per lluitar les desigualtats reforçant els jocs de poder
- Conèixer el teixit social on el coneixement col·lectiu es desenvolupa (desenvolupar la Frònesi de la pràctica participativa)
- Psicoanàlisi

7.4 Mitjans de Comunicació i Innovació Social

El paper dels mitjans de comunicació és essencial, però estan realment discriminats perquè donem més importància als discursos, anàlisis, polítiques *mainstream*. El món de les ciutats està ple d'estratègies alternatives que podrien ser revisades per al món i inspirar per tots els temes que hem estat discutint fins ara. És una lluita important: els nous mitjans creen noves oportunitats per desenvolupar estratègies discursives, arribar als mitjans sobre

com es poden fer realment les coses. Però per arribar als diaris, la televisió i a altres mitjans han de canviar moltes coses. Una de les raons és l'economia, la concentració d'aquests importants mitjans que no tenen cap mena de mirament per parlar d'aquests moviments. Segons Moulaert, la millor manera per atreure els mitjans és sent provocatiu: organitzar manifestacions, festes per introduir els mitjans de comunicació en el moviment d'innovació social.

7.5 Inspiracions de l'obra de Frank Moulaert

1. Polanyi i el seu llibre *The Great Transformation* (1994): Polanyi va ser un historiador que durant la Segona Guerra Mundial va escriure *La gran transformació*. Va analitzar durant dos-cents anys el delicat equilibri entre l'economia i la societat, tot explicant que als anys 30, l'economia de mercat havia dominat la preocupació entre les societats. Analitza, per exemple, com els pobres perdien a Regne Unit, com les lleis havien de ser també revisades per les diferents forces de la societat perquè si volem que l'economia prosperi, hem d'ajudar als pobres, ja que o els incorpores dins l'economia o els fas esperar en una sala d'espera per a l'economia.

2. Piketty, *Capital in the Twenty-First Century*: Piketty argumenta que el capital no funcionarà si no hi ha una redistribució de la pobresa. Una altra vegada, ens tornem a trobar amb el fet que tot allò que és social havia sigut ignorat per l'economia. El ponent no està dient que hàgim de tornar a l'economia estatal o a algun tipus de comunisme contemporani, el que vol dir és que els recursos han de ser redistribuïts de manera que l'economia i la innovació social puguin rebre recursos per les necessitats que cal solucionar. Després torna al nivell principal: parla dels barris, etc.

Els tres llibres, *Can Neighbourhoods save the city?; The role of civic capacity, community leadership and the state* i *El momento de la ciudadanía* parlen sobre com el desenvolupament del barri pot evolucionar dels principis d'innovació social. El primer llibre és un llibre publicat pel mateix Frank Moulaert: *Can neighbourhoods save the city?* En ell, Moulaert fa una anàlisi a ciutats diferents, als denominats barris fràgils i mira com diferents associacions en sectors de la societat van ser útils per construir un conjunt d'activitats potents per satisfer les necessitats deixades de banda als barris: la manca d'habitatge, d'espai urbà, seguretat, manca de transport públic, problemes de trànsit,

inseguretat laboral i també els dèficits democràtics (la gent que viu als barris més fràgils molt rarament troben els canals adequats per comunicar-se amb els ajuntaments), etc.

En un llibre molt recent, escrit per la Marisol Garcia i Marc Pradel s'analitza com la **societat civil** pot jugar avui en dia un **paper** vital i expliquen el paper important que juguen les ciutats espanyoles al desenvolupament dels barris, tot analitzant les xarxes de ciutadans i com les noves pràctiques socials poden ser institucionalitzades i fer-se més potents per ajudar a satisfer les diferents necessitats socials recuperant els serveis de l'estat del benestar.

Els tres llibres (Moulaert, Parés i Pradel), se centren en la interacció entre les noves iniciatives per a satisfer les necessitats humanes, la millora de les relacions socials als barris diferents societats de qualsevol mena i entre l'economia, la societat civil, la comunitat empresarial, etc. I aprendre d'aquestes iniciatives socialment innovadores per tal de tenir un nou impuls cap a la democràcia local. Molts observadors de dretes i d'esquerres veuen que, actualment, hi ha un problema amb la democràcia i hauríem d'unir forces per descobrir quines són les noves vies que analitzin i que mirin cap a una simbiosi entre les democràcies participatives i una nova visió de democràcia representativa, la dels parlaments i dels ajuntaments, que també haurien de saber què està passant al carrer, als llocs públics, escoles, als llocs on la gent pobra intenten satisfer les seves necessitats, etc. Les democràcies representatives necessiten uns representants amb coneixements del carrer.

Així doncs, abans de moure'ns cap a la innovació social i el desenvolupament territorial, menciona Martin Wolf, del Financial Times, hi ha alguna cosa que no va bé dins les nostres democràcies i això es relaciona amb la mala gestió de la macroeconomia dels mercats les últimes dècades, segons Wolf, primer caldria solucionar aquest problema. Frank Moulaert ho considera com un missatge molt rellevant.

8. Conclusions

Frank Moulaert ens presenta una estratègia innovadora per tal de combatre les desigualtats socials, centrant-se en el paper dels actors locals i en la importància de la comunicació i col·laboració entre aquests, els governs i les empreses per poder millorar els creixents problemes de desigualtats econòmiques i socials que les nostres societats experimenten avui en dia. Moulaert considera que un dels passos més importants per poder fer un canvi, és conèixer el significat d'innovació social al llarg de la història i que no només relacionem innovació amb la revolució tecnològica. Aquest, segons Moulaert, és un dels grans errors de la nostra societat. L'autor posa èmfasis a la importància de l'organització de fòrums on tothom tingui una veu i pugui expressar les seves necessitats, construint una forma de *bottom linked governance*. També proposa mètodes d'inclusió social a través de la cultura o de crear identitat de barris (per exemple organitzant exposicions, festes populars, etc.). Al llarg de la seva carrera, Moulaert ha participat en diferents projectes similars, com per exemple a diferents ciutats de Bèlgica, la seva experiència mostra que a vegades és important combatre els problemes de dimensió local per poder aconseguir tenir un impacte més gran a la nostra societat.

9. Bibliografia

Godin, B. and D. Vinck (2017) *Critical Studies of Innovation. Alternative Approaches to the Pro-Innovation Bias*. Edward Elgar.

Groupsfor Peasant Agriculture). In: *Governance Tensions or Growth Pains of an alternative food network: The case of the Brussels GASAP (Solidarity Purchasing Groups for Peasant Agriculture)*.

Jessop, B., Moulaert, F., Hulgard, L. and Hamdouch, A. (2013) Social innovation research: a new stage in innovation analysis? Chap. 8 in Moulaert, MacCallum et al.

Manganelli, A., & Moulaert, F. (2017, July). *Governance Tensions or Growth Pains of an alternative food network: The case of the Brussels GASAP (Solidarity Purchasing*

Moulaert, F. MacCallum, D., Mehmood, A. and Leubolt, B. (eds.) [*Social Innovation as a Trigger for Transformations*](#). European Commission, 2017.

Moulaert, F., & Sekia, F. (2003). Territorial innovation models: a critical survey. *Regional studies*, 37(3), 289-302.

Moulaert, F., A. Mehmood, D. MacCallum & B. Leubolt (2017) Social Innovation as a Trigger for Social and Political Transformation. The Role of SI in European SSH research. Policy Review Paper, EC DG Research, forthcoming November 2017

Moulaert, F., MacCallum, D., Mehmood, A. and Hamdouch, A. (2013) The international Handbook on Social Innovation. Collective Action, Social Learning and Transdisciplinary Research. Edward Elgar

Paidakaki, A., & Moulaert, F. (2017). Does the post-disaster resilient city really exist? A critical analysis of the heterogeneous transformative capacities of housing reconstruction “resilience cells”. *International Journal of Disaster Resilience in the Built Environment*, 8(3), 275-291.

Putri, P. W., & Moulaert, F. (2017). Spatial Practices and the Institutionalization of Water Sanitation Services in Southern Metropolises: The case of Jakarta and its Kampung Kojan. *International Journal of Urban and Regional Research*, 41(6), 926-945.

Van Dyck, B. and P. Van den Broeck (2013) Social Innovation; a Territorial Process. Chap. 9 in Moulaert, MacCallum et al.

Wamuchiru, E., & Moulaert, F. (2017). Thinking through ALMOLIN: the community bio-centre approach in water and sewerage service provision in Nairobi's informal settlements. *Journal of Environmental Planning and Management*, 1-20.